

جهاد تبیین از منظر نهج البلاغه

فاطمه کریم کشته^۱

چکیده

جهاد تبیین به معنی روشنگری از روی کار علمی و تحقیقی، به منظور مقابله با دشمن و وسوسه‌های او دانسته شده است. نخستین بار، این اصطلاح را آیت‌الله خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی ایران در اردیبهشت سال ۱۳۹۵ ش، به کار برد و در آذر سال ۱۴۰۰ ش به تبیین و بررسی آن پرداخت. وی معتقد است این اصطلاح از وصیت‌نامه امام علی (علیه السلام) به حَسَنین (علیه السلام) گرفته شده است؛ که در صورت محقق شدن، آثاری مانند «جلوگیری از تحریف»، «حفظ پشتوانه اجتماعی» و «از بین رفتن مشکلات» دارد. آیت‌الله خامنه‌ای، ضمن اشاره به موضوعات نیازمند تبیین واقعی، معتقد است، تبیین این موضوع‌ها باید به شیوه‌ی الگوهایمانند پیامبران الهی و امامان شیعه که از پیشگامان جهاد تبیین بوده‌اند صورت پذیرد؛ تا اخلاق و ادب اسلامی در آن رعایت شود. بخش زیادی از نهج البلاغه و احادیثی که از مکتوبات امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) در دست داریم نشانه‌های بسیار بارزی از جهاد تبیین و روشنگری وقایع برای مردم است که فریب نخورند. بنابراین هدف از انجام این تحقیق، بررسی جهاد تبیین از منظر نهج البلاغه با استفاده از روش توصیفی و به شیوه کتابخانه‌ای بوده است. نتایج یافته‌های تحقیق نشان داد، در نهج البلاغه کمتر نکته‌ای را خارج از محدوده جهاد تبیین می‌بینیم. هر آنچه که در نهج البلاغه آمده در مسیر هدایتگری، بیدار کردن، هوشیار کردن، هشدار دادن، مژده دادن و وعده و وعید نسبت به دنیا و آخرت و حساب و کتاب است.

واژگان کلیدی: امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)، جهاد تبیین، نهج البلاغه.

^۱. حوزه علمیه زینبیه (سلام الله علیها) شهرستان زهک. شماره تماس: ۰۹۳۶۵۷۴۹۸۷۳.

مقدمه

امروزه توطئه ها و جنگهای دنیا، جنگهایی ترکیبی است؛ یعنی شامل جنگ سخت و نرم و فرهنگی و شناختی و... می باشد و اینها با همدیگر مایه ی تهاجم به یک ملت یا یک کشور است. جهاد تبیین برای رویارویی با جنگ شناختی بوده و با هدف مقابله با توطئه دشمنان در انحراف افکار و اذهان و تحریف وقایع ، صورت می پذیرد. از همین رو هجمه ها و تلاشهای زیادی از سوی دشمنان در ابعاد مختلف اقتصادی و سیاسی و فرهنگی و ... صورت می پذیرد که هدف اصلی آن به انحراف کشاندن افکار جامعه از طریق تحریف وقایع انقلاب اسلامی و ناچیز جلوه دادن پیشرفتهای و ناامید کردن نسل جدید نسبت به آینده کشور می باشد . در همین رابطه رهبر معظم انقلاب می فرمایند: «در قبال این حرکت گمراه کننده ای که از صد طرف به سمت ملت ایران سرازیر است و تأثیرگذاری بر افکار که یکی از هدفهای بزرگ دشمنان ایران و اسلام و انقلاب اسلامی است و دچار ابهام نگه داشتن افکار و رها کردن اذهان مردم و بخصوص جوانها حرکت تبیین خنثی کننده ی این توطئه ی دشمن و این حرکت دشمن است هر کدام از شما به عنوان یک وظیفه مثل یک چراغی، مثل یک نوری پیرامون خودتان را روشن کنید . «جهاد تبیین را جدی بگیرید، شبهه زدایی از ذهن مخاطبین را جدی بگیرید . «جهاد» تبیین یک فریضه ی قطعی و یک فریضه ی فوری و هر کسی که می تواند باید اقدام کند. ایشان با این جمله به فریضه بودن و مردمی بودن جهاد تبیین اشاره دارند و آن را به شخص یا زمان خاصی محدود نمی کنند. لذا باید سازوکاری تدارک دید که همه افراد جامعه بالأخص نسل ،آینده در مقام یک فرد تبیین گر نقش ایفا کنند؛ چرا که با پیشرفت تکنولوژی استکبار جهانی به جنگ شناختی علیه افکار عمومی روی آورده است تا اهداف محقق نشده ی جنگ سخت و نرم و اقتصادی و ... را از این طریق محقق سازد؛ بنابراین علاوه بر اقدام فوری در این زمینه، باید بتوان آن را وظیفه ای همگانی و همه زمانی تعریف کرد.

۱: مفهوم شناسی

الف: جهاد در لغت و اصطلاح

در کتاب العین در مورد «جهد» چنین آمده است: «الْجَهْدُ مَا جَهَّدَ الْإِنْسَانُ مِنْ مَرَضٍ، أَوْ أَمْرٍ شَاقٍّ فَهُوَ مَجْهُودٌ».^۱ مؤلف الصحاح، جَهِدَ و جُهِدَ را به معنای طاقت و مشقت می‌داند. وی در ادامه می‌نویسد: «جَهَّدْتُ اللَّبْنَ فَهُوَ مَجْهُودٌ، أَيْ أَخْرَجْتُ زُبْدَهُ كَلَّةً».^۲ از این مطلب فهمیده می‌شود که کاربرد فعل «جهد» در مواردی است که انجام آن، نیاز به زحمت فراوان دارد. ابن فارس نیز، اصل معنای «جهد» را مشقت می‌داند و معتقد است که دیگر معانی نزدیک به آن بعداً بر آن حمل شده است. از این توضیحات روشن می‌شود که سختی داشتن، از ویژگی‌های معنایی ماده «جهد» است.^۳

ابن درید در مورد «جهد» می‌نویسد: «زمانی که گفته می‌شود: بلغ الرجلُ جَهِدَهُ و جَهِدَهُ و مجهوده، یعنی نهایت طاقت و توانایی خود را به کار بست. «جهد» در کاربرد: «جَهَّدْتُ الرَّجُلَ» به معنای وادار کردن طرف (به انجام دادن نهایت تلاش) در رسیدن به خواسته خود است». معنایی که از این توضیحات فهمیده می‌شود، استفاده از تمام توان و انرژی، جهت رسیدن به یک هدف است.^۴

در المفردات فی غریب القرآن، «جهد» به طاقت و مشقت تفسیر شده و «جهاد» و «مجاهده» به معنای به کارگیری نهایت کوشش در برابر دشمن بیان شده است.^۵

در اصطلاح به معنای تحمل سختی در رویارویی با دشمنان به کار رفته است.^۶ از همین رو واژه ی «جهاد» و «مجاهدت» به معنای محاربه و مدافعه ی دشمنان است و چون صیغه ی مبالغه است به معنی به کارگرفتن همه ی توان و وسع و طاقت است در قول و فعل و نیت و منظور از نیت اخلاص در عمل است برای خداوند.^۷ این واژه را می‌توان در کلام حضرت علی (علیه السلام) ریشه یابی کرد، آنجا که می‌فرمایند: «وَعَنْ ذَلِكَ مَا حَرَسَ اللَّهُ

۱. فراهیدی، کتاب العین، ج ۳: ص ۳۸۶

۲. جوهری، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیة، ج ۲: ص ۴۶۰

۳. ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۱: ص ۴۸۶

۴. ابن درید، جمهره اللغة، ج ۱: ص ۴۵۲

۵. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۲۰۸

۶. کلانتری، مفردات القرآن فی مجمع البیان، ص ۷۷

۷. ابن منظور، لسان العرب، ج ۳: ص ۱۳۴

عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَوَاتِ وَالزَّكَّوَاتِ وَ مُجَاهَدَةِ الصِّيَامِ فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ تَسْكِيناً لِأَطْرَافِهِمْ وَ تَخْشِيعاً لِأَبْصَارِهِمْ وَ تَذَلِيلًا لِنَفُوسِهِمْ وَ تَخْفِيزاً لِقُلُوبِهِمْ وَ إِذْهَاباً لِلْخَيْلَاءِ عَنْهُمْ^۱ و به همین جهت است که خداوند، بندگان با ایمان خود را با نمازها و زکاتها و مشقت های روزه داری در ایام ، واجب از (بغی و ظلم و) کبر حراست فرموده تا اعضا و جوارحشان آرام شود؛ چشمانشان خاضع و نفوس آنان رام گردد؛ قلب هایشان خضوع پذیرد و تکبر را از آنان بزدايد. همچنین در شرح نهج البلاغه و در ذیل این خطبه، «مجاهده الصيام» به معنای طاقت آوردن در برابر مشقت های روزه داری آمده است.^۲

ب: مفهوم «تبیین»

«تبیین» در فرهنگ لغت دهخدا، در معنای شناختن، هویدا شدن، پیدا گشتن و آشکار کردن آمده است. تبیین به معنای بیان حقایق است که البته به کنشگران و فعالان انقلابی نیاز دارد.^۳ واژه تبیین در بسیاری از آیات قرآن کریم به معنای ظهور و وضوح آمده است؛ بنابراین «بینه» به چیزی گفته می شود که دلیل روشن و آشکاری است، خواه عقلی باشد یا محسوس. در نقطه مقابل تبیین کلماتی مانند تحریف، ابهام افکنی، کتمان حقیقت، پنهان سازی و منحرف کردن قرار دارد. این کلمات در جنگ شناختی و نبرد روایت ها در رسانه های دشمن بسیار پر کاربرد هستند. جهاد تبیین در دو وجه ضرورت می یابد: یکی بر اساس معنای خاص جهاد یعنی تقابل و مبارزه با دشمن و دیگری برحسب معنای عام آن؛ یعنی جهاد برای تبیین حقیقت. جهاد تبیین در واقع، پاسخگویی به چرایی، چیستی و چگونگی مسائل کلان و بنیادین نظام اسلامی است.^۴

پ: مفهوم «جهاد تبیین»

این ترکیب، از واژه های نوظهور است و سابقه تعریف توسط اندیشمندان را ندارد ولی بعد از ظهورش، بدین صورت تعریف کرده اند که جهاد تبیین به معنای «کشف و بیان حقایق در مقابل ابهام آفرینی و پرده پوشی و پرده افکنی بر روی حقایق توسط دشمنان آن هم با رویکرد انقلابی و تحول خواهانه از نظر کمی و کیفی با در نظر گرفتن سرعت، قدرت و دقت عملیاتی متفاوت از قبل» است.^۵ «جهاد تبیین» مقوله و شاکله ای مهم از قدرت نرم است

^۱ . نهج البلاغه، خطبه/۱۹۲

^۲ . هاشمی خویی، حسن زاده آملی، و کمره ای، منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغه، ج ۱۱: ص ۳۶۲

^۳ . خوش طینت، جهاد تبیین؛ چیستی، چرایی، الزامات، ص ۱۴

^۴ . پورعلی، غلامعلی، رسولی، درآمدی بر فهم احادیث مشکل اعتقادی با مطالعه موردی در احادیث علوی، ص ۱۶

^۵ . خوش طینت، جهاد تبیین؛ چیستی، چرایی، الزامات، ص ۱۳

که البته لوازم بسیار جدی دارد. مهم ترین لوازم قدرت نرم در قالب «جهاد تبیین» توجه به عنصر اخلاق، سخن متین، عقلانیت کامل، بصیرت و استدلال است و پرهیز از روش های دشنام، تهمت، فریب و دروغ در فضای واقعی و مجازی، مطبوعات، رسانه ها و مقالات که افکار عمومی را ملتهب میکند. جهاد تبیین مبتنی بر سخن متین، مبتنی بر زینت عاطفه و عواطف انسانی و مبتنی بر نگاه و رویکرد اخلاقی و رفتاری است.^۱

۲. مهم ترین شاخص های سیاسی جهاد تبیین از منظر نهج البلاغه

مهم ترین شاخص های سیاسی جهاد تبیین از منظر نهج البلاغه عبارتند از:

الف: الزامات اخلاقی و محتوایی

آشکار کردن حقایق و واقعیت ها با تبیین منطقی و با پشتوانه ای اسنادی متقن، همراه با اخلاق اسلامی قابل تحقق و اجرا است. زیرا جهاد تبیین، در مقابل حرکت دشمن قرار دارد و مورد وصیت و تاکید امیرالمؤمنین (علیه السلام) نیز قرار گرفته است. ^۲ چرا که آن حضرت در وصیتی خطاب به حسنین (علیهما السلام) فرموده است: «اللَّهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَ أَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ خدا را خدا را در باره جهاد با اموال و جانها و زبان های خویش در راه خدا.» بر همین اساس تبیین مجاهدانه هنگامی صورت خواهد پذیرفت که با الزامات اخلاقی مبتنی بر دین، همراه باشد.^۳

ب: تقوای قلم و زبان

یکی از موضوعاتی که باید در جامعه گسترده شود، «ادب اسلامی» است، بویژه ادب در سخن گفتن؛ که مورد اهتمام جدی ائمه (علیهم السلام) قرار داشته است. ^۴ زیرا حضرت امیر (علیه السلام) در بیانی خطاب به یاران خود فرموده است: «إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّابِينَ وَ لَكِنَّكُمْ لَوْ وَصَفْتُمْ أَعْمَالَهُمْ وَ ذَكَّرْتُمْ خَالَئَهُمْ كَانَ أَصَوَّبَ فِي الْقَوْلِ وَ أَلْبَغَ فِي الْعُدْرِ؛ من دوست ندارم که شما دشنام دهنده باشید؛ ولی اگر اعمال زشتشان را شرح دهید و احوال آنها را بیان کنید به گفتار صحیح نزدیک تر و برای اتمام حجت راسخ تر است.»^۵ بنابراین در اظهارات، در صحبتها، قول

۱. جمشیدی حسن آبادی، «بررسی ابعاد فقهی جهاد تبیین، در برابر جنگ شناختی، ص ۱۲۶

۲. خامنه ای، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۴۰۰/۱۲/۱۹ .

۳. صبحی صالح، نهج البلاغه، ص ۴۲۲، نامه ۴۷ .

۴. خامنه ای، بیانات در ارتباط تصویری با مداحان در خجسته سالروز میلاد حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها)، ۱۳۹۹/۱۱/۱۵

۵. صبحی صالح، نهج البلاغه، ص ۳۲۳، خطبه ۲۰۶

تا جایی که معاویه از همه ابزار جنگ ترکیبی علیه امام استفاده می کرد و امروز هم یکی از عمده ترین، بلکه اصلی ترین مشکل حکومت اسلامی و جمهوری اسلامی به عنوان داعیه دار اسلام، چالش با نظریه ای است که حدود نه قرن بعد از حکومت ۵ ساله علی (علیه السلام)، در «ایتالیا» توسط «ماکیاولی» در قالب قاعده ی حکومت ارائه شد و نگاه اندیشه گران سیاسی را به خود معطوف داشت و اکنون نسخه ی بالینی سیاست مدارانی شده است که بیش از هر چیز تلاش دارند با اغواگری و دروغ، موجبات دوام سلطه خود را بر جهان مستولی کنند.

منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

۱. ابن درید، محمد بن حسن . **جمهره اللغة**. بیروت: دار العلم للملایین. ۱۹۸۸م
۲. ابن فارس، احمد. **معجم مقاییس اللغة**. محقق هارون عبد السلام محمد. قم: مکتب الإعلام الإسلامی. ۱۴۰۴ق
۳. ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، بیروت: داراحیاء. ۱۴۱۶ق
۴. ابن کثیر، عمادالدین. **البدایه و النهایه**. چاپ ششم. بیروت: مکتبه المعارف. ۱۴۰۹ه.ق
۵. ابن منظور، جمال الدین محمد بن مکرم. **لسان العرب**. تحقیق: جمال الدین میردامادی. جلد ۳. بیروت: دار صادر. ۱۴۱۴ه.ق
۶. احمدی، علی اصغر. **اصول تربیت**. چاپ چهارم. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان. ۱۳۸۳
۷. بستانی، فؤاد افرام، **فرهنگ ابجدی**، اسلامی، چ دوم، تهران، دفتر نشری فرهنگ اسلامی. ۱۳۷۵
۸. پترسون، مایکل، هاسکر، ویلیام، ریچنباچ، بروس، و باسینگر، دیوید، **عقل و اعتقاد دینی؛ درآمدی بر فلسفه دین**، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی. چاپ پنجم. تهران: انتشارات طرح. ۱۳۸۷
۹. پورعلی، یاسین؛ غلامعلی، مهدی؛ رسولی، سیدحسین. **درآمدی بر فهم احادیث مشکل اعتقادی با مطالعه موردی در احادیث علوی**. تحقیقات کلامی. س ۹. ش ۳۳. صص: ۷-۲۲. ۱۴۰۰
۱۰. جمشیدی حسن آبادی، جواد. **بررسی ابعاد فقهی جهاد تبیین، در برابر جنگ شناختی**. کوثر. س ۲۱. ش ۶۸. صص: ۱۳۳-۱۲۱. ۱۴۰۰
۱۱. جوهری، اسماعیل بن حماد. **الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیة**. به تحقیق عطار احمد عبد الغفور. بیروت: دار العلم للملایین. ۱۳۷۶ق

۱۲. حاجی خانی، علی، شهریار، روح‌الله، و جلیلیان، سعید، ماهیت و مکانیزم عملیات نرم در نهج‌البلاغه و راهبرد تقابلی - صیانتی امام علی(ع) در مواجهه با آن. پژوهشنامه نهج‌البلاغه، ۸(۲۹)، ۱۳۹۹
۱۳. حسینی، سیدابراهیم، جهاد و اصل منع توسل به زور در اسلام و حقوق بین الملل معاصر، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، ۱۳۹۱
۱۴. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در اجلاس جهانی علما و بیداری اسلامی، ۱۳۹۲/۰۲/۰۹ .
۱۵. _____، بیانات در ارتباط تصویری با مداحان در خجسته سالروز میلاد حضرت فاطمه‌ی زهرا (سلام‌الله‌علیها)، ۱۳۹۹/۱۱/۱۵ .
۱۶. _____، بیانات در ارتباط تصویری با مداحان در خجسته سالروز میلاد حضرت فاطمه‌ی زهرا (سلام‌الله‌علیها)، ۱۳۹۹/۱۱/۱۵ .
۱۷. _____، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی، ۱۳۹۱/۰۹/۲۱.
۱۸. خلیل بن احمد فراهیدی. کتاب العین. قم: انتشارات هجرت. ۱۴۱۰ق
۱۹. خمینی، روح‌الله، صحیفه امام، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۹ش.
۲۰. خوش طینت، محمدعلی. جهاد تبیین؛ چیستی، چرایی، الزامات. بصائر. آبان. ش ۴۲۲. صص: ۱۳-۱۶. ۱۴۰۰
۲۱. ذوالفقاری‌فر، قدرت، مروتی، سهراب، و شیرخانی، محمدرضا، شاخص‌های سخن گفتن در اسلام. معرفت، ۲۳(۱۰۷)، ۱۲۵-۱۳۹. ۱۳۹۳.
۲۲. راغب اصفهانی، حسین بن محمد. المفردات فی غریب القرآن. به تحقیق صفوان عدنان داودی. بیروت: دارالعلم الدار الشامیة. ۱۴۱۲ق
۲۳. سروش، محمد. مسئولیت حکومت اسلامی در آموزش و پرورش رسمی. تربیت اسلامی، سال ۳، شماره ۵، ۸۰-۵۵. ۱۳۸۶

۲۴. شمس، منصور. **آشنایی با معرفت‌شناسی**. چاپ اول. تهران: طرح نو. ۱۳۸۴
۲۵. صبحی، صالح، **نهج البلاغه**، تحقیق جمعی از راویان، قم، مرکز البحوث الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش.
۲۶. صلح میرزایی، سعید. **جهاد تبیین در اندیشه‌ی حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای**. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی. ۱۴۰۰
۲۷. عموری، جعفر، و هاشمی امجد، صادق، **بررسی و تحلیل آفت‌های زبان در نهج‌البلاغه**. در مجموعه مقالات دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در علوم انسانی، تهران، ۱۲-۱، موسسه پژوهشی برین سازان. ۱۳۹۷
۲۸. غفوری فر محمد، و مالمیر، محمد، **بررسی و تحلیل گفتمان مناظره در نامه‌های نهج‌البلاغه (مطالعه موردی نامه‌های ۲۸، ۹، ۶)**. در مجموعه مقالات سومین همایش ملی زبان و ادبیات و بازشناسی مشاهیر و مفاخر، مشهد مقدس، ۲۴-۱، مشهد مقدس: دانشگاه پیام‌نور مرکز تربت‌حیدریه - اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی تربت‌حیدریه. ۱۳۹۷
۲۹. فرضی شوب، منیره، فرضی شوب، فرشته، و شاه قاسمی، زهره. **اصول مخاطب‌شناسی از دیدگاه امام علی(ع) در نهج‌البلاغه**. سراج منیر، سال ۵، شماره ۱۶، ۶۷-۸۵، ۱۳۹۳.
۳۰. کلانتری، الیاس. **مفردات القرآن فی مجمع البیان**. تهران: بنیاد. ۱۳۶۶
۳۱. کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی**، تهران، دار الکتب الإسلامیة، ۱۴۰۷ ق.
۳۲. مجلسی، محمدباقر. **بحارالانوار الجامعه الدرر اخبار الائمه الاطهار**. جلد ۱۴، بیروت: موسسه الوفاء. ۱۴۰۳ ق.
۳۳. محمودی، ایوب؛ نوروزی، رضاعلی و نجفی، محمد. **ویژگی‌ها و ثمرات تفکر انتقادی از دیدگاه امام علی(ع)**. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال ۱۹، شماره ۱۳، ۹۳-۱۱۱. ۱۳۹۰
۳۴. محمدی ری شهری، محمد، **میزان الحکمه**، ترجمه حمیدرضا شیخی، چ یازدهم، قم، دارالحدیث. ۱۳۸۹
۳۵. مقتدایی، لیلا؛ امیری، مجید؛ نظری، حسین و موسوی، ستاره، **جایگاه و اهمیت تفکر انتقادی از دیدگاه قرآن و امام علی(ع)**. اسلام و علوم اجتماعی، ۸(۱۵)، ۱۳۳-۱۶۷. ۱۳۹۵
۳۶. منقری، نصرین مزاحم، **وقعة الصفین**. چاپ دوم. قم: مکتبه آیه‌الله المرعشی النجفی. ۱۴۰۳ ق.

۳۷. هارجی، اون، ساندرز، کریستن، و دیکسون، دیوید. مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی. ترجمه‌ی خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت. چاپ هفتم. تهران: رشد. ۱۳۹۳

۳۸. هاشمی خویی، سید حبیب‌الله، حسن زاده آملی، حسن، و کمره ای، محمدباقر. منهاج البراعه فی شرح نهج البلاغه. تحقیق: ابراهیم میانجی. جلد ۱۱. تهران: مکتبه الاسلامیه. ۱۴۰۰.ق